

KONFORMNOST IN DEVIANTNOST

KONFORMIZEM JE PRILAGAJANJE POSAMEZNIKA DOLOČENI SKUPINI, SITUACIJI ALI ŠIRŠI DRUŽBI.

BITI KONFORMIST POMENI RAVNATI V SKLADU S PRAVILI IN PRIČAKOVANJI DRUŽBE.

NORME SPREJEMAMO IN SE JIM PODREJAMO ZARADI RAZLIČNIH VZROKOV:

- KER SMO JIH PONOTRANJILI
- KER SMO SE JIH NAUČILI
- ZARADI PRISOTNOSTI FORMALNEGA DRUŽBENEGA NADZORA.

DEVIANTNO JE VSAKO RAVNANJE, KI KRŠI DRUŽBENE NORME IN S TEM ODPARJA OD PRIČAKOVANJ IN ZAHTEV NEKE DRUŽBE ALI DRUŽBENE SKUPINE

(neodobravanje družbe → sankcije)

DEVIANTNOST JE LAHKO:

1. KRŠENJE NEFORMALNIH DRUŽBENIH NORM

Način oblačenja, pijančevanje, homoseksualnost.

Brezdomstvo, revščina, brezposelnost.

Odzivanje družbe na drugačnost:

- **Strpnost do drugačnosti** – ekscentričnosti
- **Ostro obsojanje** in izobčenje

- **Stigmatizacija** = nezaželena drugačnost

Goffman je domneval, da je vse
človeške razlike potencialno
mogoče stigmatizirati.

Posledica le te je
socialna distanca.

Določeni ljudje so dojeti kot manjvredni.
Imajo otežen dostop do različnih družbenih dobrin.

2. KRIMINALITETA

Ravnanja ali opustitev določenih ravnanj, ki so opredeljena kot kazniva in za katera obstajajo vnaprej predpisane sankcije: umore, kraje, posilstva, prostitucija, nasilje v prometu, uživanje drog...

3. IZJEMNO RAVNANJE

Lahko je tudi pozitivno sankcionirano vendar se določeni družbeni skupini zdi pretirano: pretirano spoštovanje družbenih norm.

V skupini, kjer večina krši družbene norme je odklonski tisti, ki jih ne krši.

Sem sodijo tudi dejanja ljudi, ki prehitevajo svoj čas.

**DOJEMANJE IN OPREDELJEVANJE ODKLONSKOSTI JE
DRUŽBENO IN KULTURNO POGOJENO – JE RELATIVNO.
DEVIANTNOST JE ODVISNA OD SLEDEČIH OKOLIŠČIN:**

- KJE
- KDAJ
- KDO
- KONKRETNA SITUACIJA

**NOBENO DEJANJE NI ODKLONSKO ALI KONFORMNO
SAMO PO SEBI.**

DRUŽBENI NADZOR

DRUŽBENI NADZOR JE MNOŽICA MEHANIZMOV, POSTOPKOV IN SANKCIJ, KATERIH CILJ JE, DA DRUŽBA ALI DRUŽBENA SKUPINA DOSEŽE IN VZDRŽUJE KONFORMIZEM POSAMEZNIKOV.

FORMALNI DRUŽBENI NADZOR:

- JE URADNI DRŽAVNI NADZOR
- TEMELJI NA PRAVU
- NORME IN SANKCIJE SO ŽE VNAPREJ DOLOČENE
- OPRAVLJAJO GA INSTITUCIJE, KI SO ZA TO POSEBEJ DOLOČENE IN SPECIALIZIRANE
- NADZOROVANJE JE NJIHOVA POKLICNA DEJAVNOST
- ZA SVOJE DELO SO IZŠOLANI
- TEMELJ FORMALNEGA NADZORA JE MOČ
- JE REPRESIVEN
- DELUJE TUDI S SVOJO NAVZOČNOSTJO IN VZBUJANJEM OBČUTKA NADZOROVANOSTI

KAZNOVANJE TELESA

KAZEN IMA VLOGO POVRAČILA, MAŠČEVANJA IN ZASTRAŠEVANJA.

KAZNOVANJE »DUŠE«

KAZEN NAJ BI BILA SREDSTVO ZA POBOLJŠANJE IN SPREMINJANJE VEDENJA (18./19. stol.).

DEL FORMALNEGA NADZORA SO TUDI :

- CENTRI ZA SOCIALNO DELO
- PSIHIATRIČNE USTANOVE
- STROKOVNJAKI Z RAZLIČNIH PODROČIJ.

NEFORMALNI DRUŽBENI NADZOR

- JE NELOČLJIV DEL SOCIALIZACIJE
- TEMELJI NA NEPISANIH PRAVILIH
- ZANJ JE ZNAČILEN **PANOPTICIZEM**
(nenehna navzočnost, preglednost dogodkov in njihovih nosilcev, vidnost vsega kar se dogaja)
- IZVAJAJO GA VSI LJUDJE – vsi smo hkrati v vlogi nadzorovalcev in nadzorovanih (razmerje je odvisno od moči)
- NADZOROVANJE JE LE ENA IZMED VLOG
- SANKCIJE SO NEFORMALNE (takojšnje) – TUDI POZITIVNE
- IZVAJAJO GA TUDI MNOŽIČNI MEDIJI
- NEFORMALNI NADZOR PA POLEG FORMALNEGA IZVAJA TUDI DRŽAVA

UČINKOVITOST FORMALNEGA NADZORA

FORMALNEMU NADZORU NISO PODVRŽENI VSI LJUDJE ENAKO. Nekateri kraji, dogodki in ljudje so bolj nadzorovani kot drugi.

FORMALNI NADZOR JE NEUČINKOVIT IN DRAG.
JE SREDSTVO V ROKAH BOGATIH IN MOČNIH.

STATISTIKE O KRIMINALU VKLJUČUJEJO VEČINOMA PRIPADNIKE NIŽJIH DRUŽBENIH SLOJEV, RASNIH IN ETNIČNIH MANJŠIN. Ti so bolj dostopni policijskemu nadzoru. Nadzor je že vnaprej usmerjen nanje, njihov kriminal je lažje odkriti.

UČINKOVITOST FORMALNEGA NADZORA JE ODVISNA TUDI OD SODELOVANJA ŽRTEV. Velika toleranca do nasilja. Postopki zoper storilce so dolgotrajni in pogosto neučinkoviti.
KAZEN IN PREVZGOJA NE DAJETA ZAŽELENIH REZULTATOV.

KRIMINAL BELIH OVRATNIKOV: pripadniki višjih slojev imajo številne možnosti in priložnosti, ki jih ni mogoče nadzorovati zato pogosto ostanejo neodkriti oz. nekaznovani.

ZAKAJ NARAŠČA ŠTEVILO RAZLIČNIH KAZNIVIH DEJANJ IN KAKO POVEČATI UČINKOVITOST FORMALNEGA DRUŽBENEGA NADZORA?

1. NARAŠČAJOČA NEDISCIPLINA LJUDI:

- posledica liberalnodemokratske ureditve

Bolj represivno in avtoritarno ureditev – večja pooblastila policiji, strožji zakoni.

2. TEKMOVALNO IN TRŽNO NARAVNAN DRUŽBENI SISTEM

- nezakonito pridobivanje bogastva
- pospeševanje procesov družbenega razslojevanja
- negotovost, revščina

Preventivni ekonomski, socialni, izobraževalni in drugi nerepresivni ukrepi.

3. DRŽAVA USTVARJA VEČJE ŠTEVILO KRŠITEV S TEM, KO ŠTEVILNA DEJANJA PREPOVEDUJE

- dejanja, kjer ni oškodovancev ali žrtev

Dekriminalizacija in legalizacija uživanja drog, prostituciji...

DEPENALIZACIJA – določene konflikte bi lahko država rešila s posredovanjem, vendar brez kazenskega pregona in postopka.

RAZLIČNI TEORETIČNI PRISTOPI PRI POJASNJEVANJU ODKLONSKOSTI

BIOLOŠKE TEORIJE ODKLONSKOSTI

Konec 19. stol. Je Italijanski vojaški zdravnik CESARE LAMBROSO objavil knjigo DELINKVENTNI ČLOVEK:

- zločinci so ostanek zgodnejše, primitivnejše oblike človeka
- empirična raziskava: meril je telesne značilnosti živih in mrtvih zapornikov
- imajo skupne genetsko določene značilnosti: sploščen nos, velika ušesa, nizko čelo, velike čeljusti, močne podočnjake, neobčutljivost na bolečino, odsotnost sramu in krivde, nagnjeni k lenobi, spolnosti, nesramnosti...

Zločinci se lahko že rodijo, lahko pa to postanejo zaradi sprememb v delovanju možganov ali pa se takšnega vedenja naučijo.

V vsak ženski je nekaj zločinskega. Nagnjene so k ljubosumju, maščevanju in prefinjeni krutosti. V okvirih normalnega jih zadržuje pobožnost, materinskost in šibkost. Tip rojene zločinke je prostitutka.

KRITIKA:

1. VPRAŠJIVA JE REPREZENTATIVNOST VZORCA
2. NI DOKAZANO DA OBSTAJAJO ZLOČINSKI GENI
3. KAJ JE NORMALNO IN KAJ ODKLONSKO JE ODVISNO OD DRUŽBE IN KULTURE

SOCIALNOPSIHOLOŠKE TEORIJE ODKLONSKOSTI

VZROK ODKLONSKOSTI JE NEUSTREZNA PRIMARNA SOCIALIZACIJA.

MOTENA, NEPRILAGOJENA, PSIHOPATSKA OSEBNOST

Različne oblike neustrezne socializacije:

- odklonski starši
- pomanjkanje materine ljubezni, varnosti in čustvene topline
- neustrezne družinske razmere: ločeni starši, revščina, alkoholizem

Na odklonskost bolj vplivajo družinski procesi (čustva, interakcije) kot pa struktura družine.

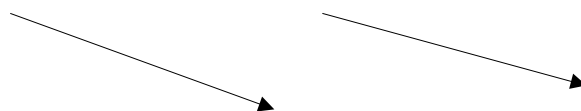
Večji vpliv na odklonskost otrok ima šibka čustven povezanost z starši kot pa razveze, odklonskost staršev...

Odločilnega pomena niso razbiti domovi ampak slabi domovi.

PSIHOANALIZA – posamezniki pogosto storijo zločin kot obupan poskus, da bi razrešili neko notranjo travmo.

SIGMUND FREUD

Zločinsko vedenje je rezultat

PREMOČNEGA NADJAZA
povzroča neznosne občutke krivde

PREŠIBKEGA NADJAZA
posameznik ni sposoben
obvladovati svojega vedenja

posameznik želi biti ujet in kaznovan

teži k takojšnji zadovoljitvi
svojih potreb in želja

kaznovanost te občutke krivde zmanjša

SOCIOLOŠKE TEORIJE ODKLONSKOSTI

1. FUNKCIONALISTIČNE TEORIJE

EMILE DURKHEIM: DRUŽBENA SOLIDARNOST je nujni pogoj
družbenega življenja

temelji na KOLEKTIVNI ZAVESTI (v procesu socializacije postane
del individualne zavesti)

ta ne deluje na vse ljudi enako.

ZLOČIN JE UNIVERZALNO IN NUJNO DRUŽBENO DEJSTVO.

V vsaki družbi so ljudje, ki kršijo družbene norme.

Je **NORMALEN** vidik družbenega življenja

Določena količina odklonskosti je **FUNKCIONALNA** – **KAZEN**, ki sledi pripomore k utrjevanju kolektivne zavesti in k družbeni solidarnosti. Večina zavrača kršilce in ne dela odklonskih dejanj.

ODKLONSKOST OMOGOČA DRUŽBENE SPREMEMBE

Te so zaželene, ker omogočajo družbeni napredek.

ANOMIJA = stanje breznormnosti

- Hitre družbene spremembe slabijo obstoječe norme.
- Moderna kolektivna zavest je sekularizirana.
- Delitev dela poraja individualizem, sebične interese.

**POUDARJA POMEN STROGE MORALNE VZGOJE (samonadzor).
ROBERT MERTON**

ANOMIJA nastopi, ker se v družbi preveč poudarjajo vrednote, ne da bi obstajala za vsa ustrezna sredstva za njihovo doseganje.

Vsi ljudje v družbi nimajo enakega položaja v družbeni strukturi in zato tudi ne enakih možnosti, da bi uspeli.

VREDNOTA (cilj) = USPEH

SREDSTVA (norme) = družbeno sprejemljiva pot (izobrazba, delo)
= družbeno nesprejemljiva pot (kraja, goljufije)

Razkorak med vrednotami družbe in možnostmi za njihovo doseganje
= STRUKTURNAPETOST.

PET MODELOV PRILAGODITVE STRUKTURNAPETOSTI:

	<i>sredstva</i>	<i>cilji</i>	<i>sloj</i>
KONFORMISTI	+	+	višji
INOVATORJI	-	+	nižji
RITUALISTI	+	-	nižji srednji
UBEŽNIKI	-	-	
UPORNIKI	?	?	

2. SUBKULTURALNE TEORIJE

OBSTAJA RAZKORAK MED DOMINANTNO KULTURO IN SUBKULTURAMI.

POSKUŠAJO POJASNITI POJAVE ODKLONSKEGA VEDENJA MED MLADIMI MOŠKIMI, PRIPADNIKI DELAVSKEGA RAZREDA IN POJAV MLADOLETNIŠKIH ZDRUŽB.

ALBERT COHEN

PRESTOPNIŠTVO JE REAKCIJA PROTI VREDNOTI USPEHA

↓
Vrednota izhaja iz življenjskih pogojev premožnega srednjega razreda in se vsiljuje kot dominantna.

DVA TIPA MLADOSTINKOV

»FANT S KOLIDŽA«
zadovoljen konformist

»FANT Z ULIČNEGA VOGALA«
fant iz delavskega razreda

↓
posredovane vrednote srednjega razreda so mu zaradi omejenih strukturnih možnosti in mladosti težko dosegljive

↓
STATUSNA FRUSTRACIJA
izguba samozaupanja

Oblikovanje lastnega sklopa vrednot in norm, znotraj katerega lahko dosežejo potrditev lastne vrednosti in statusa (kradejo, ker je to prepovedano).

Odklonska subkultura je posledica zavračanja dominantnih vrednot in norm ter omejenih družbenih možnosti za njihovo doseganje.

WALTER MILLER

NAČIN ŽIVLJENJA RAZLIČNIH DRUŽBENIH SLOJEV
POGOJUJE DRUGAČNE NORME IN VREDNOTE.

VREDNOTE DELAVSKEGA RAZREDA:
premagovanje težav, žilavost, iznajdljivost, iskanje pustolovščin..

IZHAJAJO IZ OPRAVLJANJA MONOTONIH, RUTINSKIH,
TEŽAŠKIH FIZIČNIH ZAPOSILITEV IN IZ POGOSTE
IZPOSTAVLJENOSTI BREZPOSELNOSTI.

Izražanje teh vrednot avtomatično krši norme dominantne kulture. Z vidika delavskega razreda so konformni.

TOREJ GRE ZA KONFLIKT MED VREDNOTAMI
DOMINANTNE KULTURE IN VREDNOTAMI PRIPADNIKOV
NIŽJIH DRUŽBENIH SLOJEV.

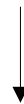
3. INTERAKCIONISTIČNE TEORIJE - ETIKETIRANJE

POZORNOST JE PREUSMERJENA Z ODKLONSKIH OSEB NA TISTE, KI JIH KOT TAKŠNE OZNAČIJO

Odklonsko je tisto, kar **nosilci družbenega nadzora** za takšno označijo.

PRIMARNA ODKLONSKOST: vsak človek kdaj krši norme ne da bi bil pri tem odkrit

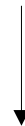
SEKUNDARNA ODKLONSKOST: temelji na poprejšnji oznaki

Okolica dojema takšne ljudi za odklonske, jih zavrača in potiska na obrobje.

Tako se začnejo dojemati in ravnati tudi sami.

Priključijo se skupini sebi podobnih – odklonska subkultura. (ta jim nudi podporo)

ODKLONSKI OZNAKI SO PODVRŽENI: pripadniki nižjih družbenih slojev, etničnih in rasnih manjšin.

TI LJUDJE SO TUDI BOLJ NADZOROVANI.

4. KONFLIKTNE TEORIJE

IZHAJA O IZ NEENAKIH RAZMERIJ MOČI V DRUŽBI.

TISTI KI IMAJO VEČJO DRUŽBENO MOČ

POSTAVLJAJO NORME

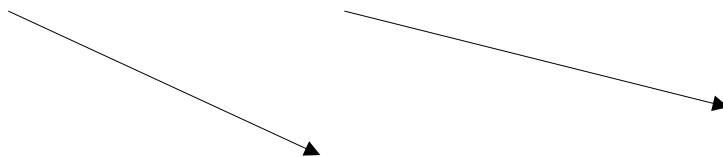
SO ODRAZ NJIHOVIH INTERESOV IN LE TE VARUJEJO

VSE KAR TE INTERESE OGROŽA JE OPREDELJENO KOT
ODKLONSKO

**NOBEN ZAKON NI NEVTRALEN; ČE PA ŽE JE, SE
SELEKTIVNO UPORABLJA.**

Opozarjajo na kriminal BELIH OVRATNIKOV – kriminalna dejanja
ekonomsko in politično močnejših posameznikov in skupin.

Zakaj ga je težje odkriti?

Zakaj so storilci redkeje kaznovani?

**ŽE SAM KAPITALISTIČNI SISTEM PORAJA KRIMINALITETO.
KER POVDARJA DOSEGO ČIM VEČJEGA DOBIČKA
TEMELJI NA PRIVATNI LASTNINI, VZPODBUJA OSEBNO
KORIST, NE PA KOLEKTIVNE BLAGINJE.**

KAZNIVA DEJANJA SO ODZIV NA TEKMOVALNOST IN NEENAKOST ŽIVLJENJSKIH RAZMER LJUDI V KAPITALISTIČNIH DRUŽBAH.

DRUŽBENE FUNKCIJE ODKLONSKOSTI

E. DURKHEIM

ODKLONSKOST JE FUNKCIONALNA, KER OMOGOČA DRUŽBENE SPREMEMBE IN SKUPAJ S KAZNIJO UTRJUJE KONFORMNOST.

A. COHEN

ODKLONSKOST LAHKO DELUJE KOT **VARNOSTNI VENTIL**, KI OMOGOČA ZA DRUŽBO NEŠKODLJIVO IZRAŽANJE NEZADOVOLJSTVA.

ODKLONSKOST OPOZARJA NA DRUŽBENE PROBLEME IN JIH POSREDNO POMAGA REŠEVATI.

ISKANJE GREŠNEGA KOZLA:

V OBDOBJIH DRUŽBENIH KRIZ SE POVEČUJE NEZADOVOLJSTVO LJUDI, KOPIČIJO SE **DRUŽBENE FRUSTRACIJE** —→ MORAMO POISKATI KRIVCA ZANJE.

PRIMEREN OBJEKT ZA VLOGO GREŠNEGA KOZLA SO: osebe in skupine z majhno družbeno močjo, rasne in etnične manjšine, tujci..

TI SO VSEGA KRIVI: vojn, naravnih nesreč, brezposelnosti in revščine.

ISKANJE GREŠNEGA KOZLA LAHKO SPODBUJAJO TUDI
SKUPINE Z VELIKO DRUŽBENO MOČJO, DA ODVRNEJO
POZORNOST OD LASTNE ODGOVORNOSTI ZA NASTALO
KRIZNO STANJE.